

۳- بررسی مصرف جهانی گندم

مصیرف :

بطور متوسط مصرف جهانی گندم طی سالهای زراعی ۱۹۷۶/۷۷ تا ۱۹۸۷/۸۸ با میانگین رشد سالانه ای در حدود ۳/۲ درصد از ۳۸ میلیون تن به ۵۳۹ میلیون تن افزایش یافته است .

همانگونه که مشاهده می شود طی سالهای مورد بررسی رشد مصرف گندم در جهان بسیار بیشتر از نرخ رشد تولید و ۵/۱ درصد بیشتر از نرخ رشد جمعیت در جهان بوده است. بطور کلی بجز سال ۱۹۸۱/۸۲ روند مصرف جهانی از روندی مثبت برخوردار بوده است به عبارت دیگر افزایش مصرف نه تنها ناشی از رشد جمعیت جهانی بلکه مقداری از آن ناشی از رشد مصرف سرانه گندم در کشورهای مختلف جهان بوده است .

بطور کلی کاهش مصرف جهانی در این سال عمده " بدلیل کاهش حدود چهار ده میلیون تن از مصرف بزرگترین کشور مصرف کننده گندم در جهان (اتحاد جماهیر شوروی) و کاهش حدود یک میلیون تن در مصرف استرالیا بوده است که در مجموع با تغییراتی در مصرف کشورهای نظیر : یوگسلاوی، برزیل، مجارستان، لهستان، ایالات متحده آمریکا، چین و هندوستان باعث شد که مصرف جهانی گندم در سال زراعی ۱۹۸۱/۸۲ با ۵/۱ درصد کاهش نسبت به سال قبل به ۴۴۴ میلیون تن برسد . اما در سالهای بعد همچنان روند افزایشی مصرف جهانی گندم ادامه یافت بگونه ای که در سال ۱۹۸۶/۸۷ به ۵۲۹ و در سال ۱۹۸۷/۸۸ به ۵۳۹ میلیون تن رسید و پیش بینی می شود در سال زراعی ۱۹۸۸/۸۹ به رقم ۵۴۱ میلیون تن افزایش یابد که این رقم حدود ۳۹ میلیون تن از رقم پیش بینی شده برای تولید این سال بیشتر است بگونه ای که

نگرانیهای ناشی از کاهش ذخایر جهانی و افزایش قیمتها و احتمال بروز دومین بحران غذایی در جهان طی سال ۱۹۸۹ از این مسئله ناشی می‌شود. (۱) افزایش احتمالی قیمت غله در سال آینده کمک مهمی به کشورهای صادرکننده و مشکلات مالی فراوانی برای کشورهای واردکننده ایجاد خواهد نمود.

برابر ارقام موجود طی دوره ۱۹۷۷/۷۸ تا ۱۹۸۴/۸۵ مصرف‌کنندگان در کشورهای در حال توسعه با متوسط رشد سالانه ۴ درصد از ۱۱۶ میلیون تن به ۱۵۲/۷ میلیون تن و مصرف‌کنندگان در کشورهای پیشرفته سرمایه‌داری با متوسط رشد سالانه ۲/۸ درصد از ۹۹/۸ به ۱۲۱/۷ میلیون تن و در گروه کشورهای سوسیالیستی با رشد متوسط سالانه ۱/۷ درصد از ۱۹۶/۷ به ۲۲۱/۷ میلیون تن افزایش یافته است طی این مدت سهم گروه کشورهای در حال توسعه در مصرف جهانی از ۲۸/۱ به ۳۰/۷ درصد افزایش و سهم کشورهای پیشرفته سرمایه‌داری تقریباً "با تغییرات جزئی از ۲۴/۲ به ۲۴/۵ درصد رسیده است در حالی که سهم گروه کشورهای سوسیالیستی در مصرف جهانی علی‌رغم ۱/۷ درصد رشد سالانه از ۴۷/۷ درصد به ۴۴/۸ درصد کاهش یافته است. (۲)

(۱): برابر گزارش مدیرکل فائو اگر جهان نتواند در سال جدید مسیخی به اضافه تولیدی برابر ۱۳ درصد دست‌یابد بحران شدید غذایی در زمینه غلات روبرو خواهد شد به عقیده کارشناسان تأمین ۱۳ درصد اضافه تولید که برای پرکردن انبارهای خالی فعلی جهان لازم است به سادگی ممکن نخواهد شد زیرا بعید است که در سال آینده بطور استثنائی همه بلایای طبیعی متوقف شوند.

(۲): کاهش سهم گروه کشورهای سوسیالیستی در مصرف جهانی به علت کاهش مصرف و سهم مصرف اتحاد جماهیر شوروی در اثر جایگزینی سایر غلات به جای گندم در الگوی مصرف و خوراکی‌ها، این کشور علی‌رغم افزایش مصرف و افزایش سهم دیگر کشورهای سوسیالیستی خصوصاً "چین بوده است.

لازم به ذکر است که قرار گرفتن اولین و دومین مصرف‌کننده بزرگ گندم در جهان (اتحاد جماهیر شوروی و چین) در گروه کشورهای سوسیالیستی باعث شده است که این گروه از کشورهای بزرگترین مصرف‌کنندگان گندم در جهان باشند .

طی سال ۱۹۷۷/۷۸ حدود ۶۵ درصد از گندم مصرف شده در جهان به گندم خوراکی، ۲۰ درصد به گندم دامی، حدود ۹ درصد به مصارف بی‌بذری و بقیه به سایر مصارف اختصاص داشته است این رقمها در سال ۱۹۸۵/۸۶ به ۶۷ درصد برای گندم خوراکی، ۲۱ درصد برای گندم دامی حدود ۷ درصد به مصارف بی‌بذری و ۵ درصد به دیگر مصارف تغییر یافته است . سهم هریسک از مصارف خوراکی، دامی و بی‌بذری گندم در کشورهای پیشرفته سرمایه‌داری به ترتیب از حدود ۴۲،۰۶۸ و ۸ درصد در ابتدای دوره به ۳۲،۰۵۸ و ۷ درصد در انتهای دوره تغییر یافته است .

طی همین مدت در گروه کشورهای در حال توسعه سهم هریسک از مصارف فوق الذکر به ترتیب از حدود ۴،۰۸۶ و ۶/۷ درصد به ۴/۳ و ۵/۷ درصد در گروه کشورهای سوسیالیستی نیز به ترتیب از ۵/۵۰ و ۲۹/۴ و ۱۰/۴ به ۲۸،۰۵۷ و ۵ درصد تغییر یافته است . به عبارت دیگر در کشورهای پیشرفته سرمایه‌داری سهم گندم خوراکی کاهش و سهم گندم دامی افزایش یافته است ضمناً " سهم گندم بی‌بذری به علت افزایش با زده تولید در این گروه کشورها نیز کاهش یافته است اما در گروه کشورهای در حال توسعه سهم گندم خوراکی بدون تغییر بوده است در حالی که سهم گندم دامی اندکسزی افزایش و سهم گندم بی‌بذری نیز کمی کاهش داشته است اما بعکس ، در گروه کشورهای سوسیالیستی سهم گندم خوراکی بشدت افزایش یافته در حالی که سهم گندم دامی و بی‌بذری حدوداً " به

همان نسبت کاهش یافته است. (۱)

مصرف کنندگان عمده گندم در جهان به ترتیب عبارتند از: اتحاد جماهیر شوروی، چین، بازار مشترک اروپا، هندوستان، ایالات متحده آمریکا، ترکیه، پاکستان، لهستان، ایران و مصر. سهم هر یک از کشورهای فوق در سال ۱۹۷۷ از مصرف جهانی گندم به ترتیب ۱/۵، ۱/۶، ۱/۹، ۲/۵، ۳/۶، ۵/۶، ۸/۹، ۵/۱۳، ۱/۰۲۶ رقمها برای همین کشورها در سال ۱۹۸۵/۸۶ به ترتیب به ۱۸/۳، ۱۸/۸، ۱۱/۷، ۴/۹، ۵/۶، ۵/۵، ۳/۵، ۲/۵، ۱/۵، ۱/۶ و ۱/۶ درصد تغییر یافته است. به عبارت دیگر سهم کشورهای اتحاد جماهیر شوروی، لهستان و ترکیه در مصرف جهانی گندم کاهش و سهم کشورهای چین، هندوستان، مصر و بازار مشترک اروپا افزایش یافته است در حالی که سهم کشورهای نظیر ایالات متحده آمریکا، ایران و پاکستان ثابت بوده است. در سال ۱۹۷۷ مجموعاً "حدود ۷۳ درصد از مصرف گندم جهان به ده کشور فوق تعلق داشته است این رقم در سال ۱۹۸۵/۸۶ به حدود ۷۵ درصد افزایش یافته است. طی دوره فوق الذکر مصرف سرانه گندم در اتحاد جماهیر شوروی از ۴۱۳ به ۳۴۶ کیلوگرم و در لهستان از ۲۲۸ به ۲۰۸ کیلوگرم تنزل یافته است در حالی که مصرف سرانه ترکیه از ۳۵۵ به ۳۵۹ کیلوگرم بالغ گردیده است و

(۱): افزایش سهم گندم خوراکی در این گروه از کشورها به دو علت زیر بوده است. الف: افزایش سهم گندم خوراکی در اتحاد شوروی علی رغم کاهش مصرف سرانه این نوع گندم از ۱۳۵ به ۱۳۰ کیلوگرم به علت جایگزین نمودن تدریجی سایر غلات دامی بجای گندم دامی و در نتیجه افزایش سهم گندم خوراکی از ۳۳ به ۳۸ درصد. ب: افزایش مصرف سرانه گندم خوراکی در دومین و پرجمعیت ترین کشور مصرف کننده گندم در جهان (چین).

جدول شماره هـ - مصرف جهانی گندم به تنگیک کشورهای مختلف طی سالهای ۱۹۷۷/۷۸ تا ۱۹۸۵/۸۶

واحد : هزار تن

سال	۱۹۷۷/۷۸	۱۹۷۸/۷۹	۱۹۷۹/۸۰	۱۹۸۰/۸۱	۱۹۸۱/۸۲	۱۹۸۲/۸۳	۱۹۸۳/۸۴	۱۹۸۴/۸۵	۱۹۸۵/۸۶
بازار مشترک اروپا (۱)	۲۹۲۲۶	۲۰۷۷۷	۲۱۸۲۶	۲۲۱۲۲	۲۲۴۸۸	۲۲۴۹۵	۲۸۰۵۲	۵۲۷۹۰	۵۹۸۳۰
سوئد	۸۲۵	۸۰۱	۷۲۲	۷۵۳	۷۲۲	۸۲۱	۹۳۵	۸۸۶	۸۶۰
یونان	۵۸۹۲	۵۹۱۰	۵۷۸۵	۶۲۰۷	۵۵۰۰	۵۶۲۲	۵۹۲۸	۵۶۴۲	۵۷۶۸
مقدونیه	۲۷۹۹	۲۷۸۱	۲۹۱۲	۲۹۸۸	۲۹۷۱	۲۲۶۰	۲۹۲۸	۵۵۲۲	۵۰۰۶
لهستان	۷۹۱۷	۸۵۲۱	۷۲۴۰	۷۷۲۲	۸۰۷۰	۷۹۵۶	۷۲۰۰	۷۸۵۲	۷۷۲۲
اتحاد جماهیر شوروی	۱۰۶۸۰۰	۱۰۶۵۰۰	۱۱۵۰۰۰	۱۱۶۵۰۰	۱۰۲۵۰۰	۱۰۱۰۰۰	۱۰۰۰۰۰	۹۶۰۰۰	۹۶۰۰۰
کانادا	۵۰۲۵	۵۲۶۵	۵۲۹۷	۵۱۸۰	۵۱۶۸	۵۰۹۸	۵۵۲۲	۵۲۲۹	۵۵۹۹
مکزیک	۲۵۱۲	۲۰۱۲	۲۷۱۶	۲۷۹۸	۲۷۹۵	۲۵۶۱	۲۴۷۱	۲۲۹۱	۲۶۲۲
ایالات متحده آمریکا	۲۲۲۷۸	۲۲۷۷۹	۲۱۲۱۰	۲۱۲۹۶	۲۲۰۵۷	۲۴۷۲۰	۲۰۲۵۶	۲۱۲۹۰	۲۸۲۲۹
آرژانتین	۲۶۲۲	۲۷۱۲	۲۹۷۷	۲۴۰۲	۲۲۰۰	۲۵۰۰	۲۸۲۸	۲۹۲۰	۲۵۲۰
برزیل	۵۶۵۲	۶۴۹۲	۷۱۰۰	۶۸۹۲	۶۰۹۷	۶۰۹۸	۶۵۴۹	۶۵۲۸	۶۷۵۶
افغانستان	۲۶۵۰	۲۹۰۶	۲۸۹۵	۲۸۸۱	۲۹۴۰	۲۲۵۰	۲۰۰۰	۲۰۰۰	۲۴۰۰
ایران	۶۸۰۰	۶۸۰۰	۶۸۰۰	۶۸۰۰	۷۱۵۰	۷۱۵۰	۸۰۰۰	۸۲۰۰	۸۲۰۰
عراق	۱۹۲۶	۲۱۰۰	۲۴۰۰	۲۶۹۹	۲۹۰۰	۳۰۰۰	۲۶۰۰	۲۶۰۰	۲۶۰۰
عمان سعودی	۲۴۰	۲۵۲	۶۶۵	۶۸۱	۹۸۲	۱۰۰۰	۱۱۰۰	۱۲۰۰	۱۷۰۰
سوریه	۱۴۹۲	۱۲۹۵	۲۰۰۰	۲۱۰۰	۲۱۸۲	۲۲۲۱	۲۲۱۶	۲۳۰۰	۲۴۰۰
ترکیه	۱۴۸۲۰	۱۷۲۰۰	۱۷۱۸۲	۱۷۲۲۰	۱۷۶۱۱	۱۵۶۱۲	۱۷۲۸۲	۱۷۵۰۰	۱۷۷۰۰
چین	۵۲۰۰۰	۶۰۰۰۰	۶۶۰۰۰	۷۰۰۰۰	۷۵۰۰۰	۷۹۰۰۰	۸۶۰۰۰	۹۰۰۰۰	۹۳۰۰۰
هندوستان	۲۲۲۲۲	۲۵۶۲۱	۲۲۶۵۲	۲۲۲۲۵	۲۶۲۶۷	۲۸۵۰۶	۲۲۱۰۷	۲۲۲۶۹	۲۷۷۲۲
ژاپن	۵۷۶۱	۵۸۶۱	۶۰۲۰	۶۰۵۲	۶۰۲۲	۶۰۳۵	۶۰۵۹	۶۱۶۲	۶۱۰۱
کره جنوبی	۱۶۹۱	۱۷۴۱	۱۹۲۲	۲۰۹۸	۱۹۵۰	۱۹۲۲	۲۷۲۰	۲۹۸۸	۳۳۱۵
پاکستان	۱۰۲۹۰	۱۰۲۸۸	۱۰۲۱۲	۱۰۷۲۲	۱۰۷۹۱	۱۱۲۷۹	۱۲۰۵۲	۱۲۲۲۶	۱۲۷۸۲
الجزایر	۲۲۰۰	۳۰۰۰	۳۰۰۰	۳۱۵۰	۳۲۰۰	۳۲۰۰	۳۴۰۰	۳۹۹۰	۴۹۲۶
بمبر	۶۲۱۲	۶۷۷۴	۶۸۰۳	۷۱۲۲	۷۲۰۰	۷۹۲۶	۸۲۱۸	۸۶۰۰	۸۱۷۰
سراکش	۲۸۶۱	۳۲۲۱	۳۵۶۶	۳۵۶۵	۳۲۶۶	۳۸۰۱	۴۰۹۲	۴۲۷۵	۴۴۲۲
سودان	۶۰۰	۵۷۰	۵۲۲	۶۴۲	۶۵۰	۶۶۰	۶۷۲	۹۰۰	۸۷۰
تونس	۱۲۳۶	۱۲۸۰	۱۴۲۲	۱۵۰۹	۱۶۵۹	۱۶۸۸	۱۶۷۱	۲۱۸۶	۱۹۱۵
استرالیا	۲۶۲۹	۲۵۶۱	۲۳۶۹	۲۳۶۶	۲۴۲۸	۲۱۶۷	۲۵۸۲	۲۹۱۹	۲۷۲۲
جهان	۴۱۲۵۰۰	۴۲۵۷۰۰	۴۲۹۹۰۰	۴۵۱۰۰۰	۴۴۴۰۰۰	۴۵۸۷۰۰	۴۸۲۷۰۰	۴۹۷۲۰۰	۵۰۹۰۰۰

توسیع : مصرف جهانی گندم در سال ۱۹۷۶/۷۷ تا ۱۹۸۶/۸۷ به ترتیب ۵۲۹.۳۸۰ و ۵۲۹ میلیون تن بوده است و طی دوره ۱۹۸۸/۸۹ تا ۵۲۱ میلیون تن پیش بینی می شود .

(۱) : قبل از سال ۱۹۸۰ مجموع نه منو و بعماز آن ده منو و در سال ۱۹۸۵ مجموع دواورد منو با منو شمن اسپانیا و پرتغال محاسبه شده است .

منابع : International Wheat Council, World Wheat Statistics, 1987, (London, October 1987) and Market Report, (London, September 1988).

درعین حال مصرف سرانه ایران^(۱) و پاکستان نیز به ترتیب ۱۹۶ و ۱۳۶ کیلوگرم به ۱۸۸ و ۱۳۳ کیلوگرم کاهش یافته است. طی این دوره مصرف سرانه کشورهای چین و هندوستان به ترتیب ۵۷ و ۵۲ کیلوگرم به ۸۹ و ۶۴ کیلوگرم افزایش یافت همچنین مصرف سرانه کشورهای بازار مشترک اروپا از ۱۵۲ به ۱۸۶ و ایالات متحده آمریکا از ۱۰۶ به ۱۱۹ کیلوگرم و مصر از ۱۶۳ به ۱۶۸ کیلوگرم افزایش داشته است. از دیگر کشورهای مصرف کننده ولی کم اهمیت تر گندم در جهان می توان به کشورهای ژاپن، یوگسلاوی، مجارستان، برزیل، کانادا، آرژانتین و کره جنوبی اشاره نمود که سهم مصرف هر یک از آنها بین ۱ تا ۱/۵ درصد در نوسان بوده است.

لازم به تذکر است که تغییرات مصرف سرانه می تواند از سه ناحیه ایجاد گردد الف: از محل تغییرات مصرف سرانه گندم خوراکی، ب: از محل تغییرات مصرف سرانه گندم دامی و ج: از محل تغییرات مصرف سرانه گندم بذری. اما رویهم رفته افزایش مصرف سرانه گندم در کشورهای توسعه یافته از ناحیه افزایش سهم مصرف دامی این کشورها و بعضاً "کاهش مصرف سرانه گندم خوراکی یا بذری می باشد در حالی که افزایش مصرف سرانه در کشورهای در حال توسعه عمده " در اثر افزایش سهم مصرف گندم خوراکی و بعضاً " مصرف سرانه گندم دامی و به ندرت کاهش سهم مصرف گندم بذری می باشد. (۲)

-
- (۱): برای دستیابی به مصرف کل و سرانه ایران از منابع داخلی مراجعه شود به جدول شماره ۸ و پیاموسه مطالعات و پژوهشهای بازرگانی ما هنام بررسیهای بازرگانی شماره ۱۱ و ۱۲، (فروردین و اردیبهشت ۱۳۶۷).
- (۲): این مطلب بیشتر متأثر از اثرات درآمدن مصرف می باشد که در بحث عوامل مؤثر بر مصرف توضیح داده خواهد شد.

مصرف سرانه جهانی گندم طی دوره دهساله ۱۹۷۷ تا ۱۹۸۶ از ۱۰۵/۵ به ۱۰۷/۶ کیلوگرم افزایش داشته است که قسمت اعظم آن در اثر افزایش مصرف سرانه گندم خوراکی علی الخصوص در کشورهای در حال توسعه بوده است. بطور متوسط $\frac{2}{3}$ رشد مصرف جهانی گندم در اثر افزایش جمعیت و $\frac{1}{3}$ آن در اثر رشد مصرف سرانه بوده است. طی دوره مورد بررسی روند افزایش مصرف گندم در کشورهای صنعتی نسبت به دهه قبل آهسته تر و بعضاً " رشد مصرف سرانه آنها منفی بوده است به نحوی که نرخ رشد مصرف آنها دقیقاً " با نرخ رشد جمعیتشان برابر شده و در کل، مصرف سرانه آنها ثابت مانده است. (۱) حال آنکه نرخ رشد مصرف گندم در کشورهای در حال توسعه متشکل از یک نرخ رشد $\frac{2}{5}$ درصدی ناشی از رشد جمعیت و یک نرخ رشد ۲ درصدی ناشی از رشد مصرف سرانه می باشد به عبارت دیگر رشد مصرف علاوه بر جبران کردن نرخ رشد جمعیت، نرخ رشدی ۲ درصدی را نیز متحمل خواهد بود.

بنابراین اگر در نظر داشته باشیم که مهمترین عوامل موثر بر مصرف جهانی گندم را ذکر کنیم بایستی از رشد جمعیت، رشد شهرنشینی و ترکیب جمعیت روستائی و شهری، میزان درآمد و چگونگی توزیع آن، قیمت گندم و کشش قیمتی، میزان سوبسید مصرفی یا میزان عوارض برگندم وارداتی، قیمت سایر غلات جایگزین، کشش درآمدی مصرف و درجه پیشرفت و توسعه اقتصادی کشورهای مختلف را نام برد. بدیهی است که تأثیرات متقابل یا برآیند کلیه عوامل فوق الذکر در مصرف کشورهای

(۱): بعنوان مثال مصرف گندم در ژاپن طی سالهای مورد بررسی از ۵/۷ به ۶/۱ میلیون تن افزایش یافته در حالی که مصرف سرانه این کشور در حد ۵۰/۶ کیلوگرم ثابت مانده است.

مصرف جهانی تجلی خواهد یافت . بعنوان مثال اگرچه عوامل جمعیتی در افزایش بیش از حد مصرف گندم در کشورهای در حال توسعه و پرجمعیتی نظیر : هندوستان و چین نقش مؤثری دارند اما عوامل دیگر نظیر : میزان درآمد ... ممکن است از عوامل محدودکننده بر مصرف گندم این کشورها باشند . چنانکه ذکر شد متوسط مصرف سرانه جهانی گندم حدود ۰۰۵ کیلوگرم است . حال آنکه مصرف سرانه این دو کشور بسیار کمتر از این رقم می باشد . به عبارت دیگر اگر محدودیتهای دیگری نظیر : درآمد سرانه و نقش سایر عوامل وجود نداشت این دو کشور بایستی حداقل حدود ۵ درصد از مصرف جهانی گندم را بخود اختصاص می دادند حال آنکه سهم آنها در مصرف جهانی چیزی در حدود ۲۵ درصد می باشد . از طرفی به علت اینکه گندم جزء مواد غذایی لازم و ضروری ، جهت رفع نیازهای بیولوژیکی هر انسان می باشد لذا کوشش درآمدی آن نسبت به سایر کالاهای اساسی کمتر بر خوردار است . همبستگی مصرف گندم و درآمد را می توان بدین صورت تشریح نمود که در سطوح درآمدی پایین مردم کشورها به یک حداقل مصرف از گندم مورد نیاز رضایت می دهند ، اما با افزایش درآمد ، آنها امکان این را می یابند که مقدار پول بیشتری صرف غذاهای اساسی خود نمایند این امر در ابتدا به گندم اختصاص خواهد یافت و مصرف کنندگان درآمد اضافی را صرف جایگزینی کردن گندم بجای سیب زمینی یا سایر غلات پست نظیر : کاساوا خواهند نمود (در این گونه مواقع گندم به عنوان یک ماده غذایی لوکس نظیر گوشت برای این کشورها مطرح می باشد) این افزایش و همبستگی درآمد و مصرف تا رسیدن مصرف سرانه به نقطه اشباع و حد مطلوب ادامه خواهد داشت اما کاهش درآمد ، حداقل مصرف مورد نیاز اولیه این ممالک را کمتر دستخوش تغییر خواهد

جدول شماره ۹ - رابطه درآمد و مصرف گندم در سال ۱۹۸۳

کشورها	مصرف سرانه گندم (کیلوگرم)		مصرف گندم (میلیون تن)	جمعیت (میلیون نفر)	درآمد سرانه (دلار)
	مصارف خوراکی	کل مصارف			
بنگلادش	۲۶	۲۸	۲/۷	۹۶	۱۳۰
هندوستان	۵۲	۵۷	۴۲/۱	۷۳۳	۲۶۰
چین	۷۰	۸۲	۸۴	۱۰۱۹	۳۰۰
کنیا	۱۷	۱۸	۰/۳	۱۹	۳۴۰
پاکستان	۱۳۰	۱۳۴	۱۲/۱	۹۰	۳۹۰
مصر	۱۸۲	۱۸۴	۸/۳	۴۵	۷۰۰
مراکش	۱۷۵	۱۹۷	۴/۱	۲۱	۷۶۰
نیجریه	۱۶	۱۷	۱/۶	۹۴	۷۷۰
پرو	۵۵	۶۰	۱/۱	۱۸	۱۰۴۰
ترکیه	۲۳۵	۳۶۷	۱۷/۴	۴۷	۱۲۴۰
برزیل	۴۰	۵۰	۶/۵	۱۳۰	۱۸۸۰
آرژانتین	۱۲۸	۱۴۹	۴/۴	۳۰	۲۰۷۰
(۱) ایران	۱۵۲	۱۸۱	۷/۱	۳۹	۲۴۰۰
آفریقای جنوبی	۶۲	۷۴	۲/۳	۳۲	۲۴۹۰
یوگسلاوی	۱۸۹	۲۶۰	۵/۹	۲۳	۲۵۷۰
اسرائیل	۱۵۲	۱۵۹	۰/۷	۴	۲۳۷۰
ژاپن	۴۱	۵۱	۶/۱	۱۱۹	۱۰۱۲۰
بازار مشترک اروپا	۹۸	۱۸۷	۴۹/۳	۲۶۴	۱۰۲۷۰
استرالیا	۹۷	۱۷۱	۲/۶	۱۵	۱۱۴۹۰
عربستان سعودی	۹۷	۱۰۰	۱	۱۰	۱۲۲۳۰
سوئد	۶۰	۱۱۳	۰/۹	۸	۱۲۴۷۰
ایالات متحده آمریکا	۷۴	۱۲۹	۳۰/۲	۲۳۵	۱۴۱۱۰
سوئیس	۸۶	۱۲۹	۰/۸	۷	۱۶۲۹۰

(۱): رقم درآمد سرانه و جمعیت ایران مربوط به سال ۱۳۶۰ و از گزارش نظری اجمالی به جنبه های اقتصادی تورم از انتشارات موسسه مطالعات و پژوهشهای بازرگانی و براساس نرخ تسعیر ۷۸/۳۳۸ ریال بطور متوسط برای هر دلار منتشره توسط صندوق بین المللی پول محاسبه شده است.

مأخذ: EIU, Wheat to 1991, (London, 1986) P.17 & IWC, World Wheat Statistics, 1984, (London, 1985).

کرد و در این گونه مواقع اثرات کاهش درآمد متوجه دیگر کالاهای غیر ضروری خواهد گردید. اما چنانکه ذکر شده همبستگی مثبت درآمد و مصرف گندم خصوصا " در مواقع افزایش درآمد، تا یک حدی متوقف و حتی منفی نیز خواهد شد به عنوان مثال در کشورهای توسعه یافته با درآمد بالا که حد استانداردهای غذایی آنها بصورتی مطلوب تا مین شده است و مصرف سرانه غذایی گندم این کشورها به نقطه اشباع رسیده است با افزایش درآمد، مصرف گندم به سمت مصارف دامی و جایگزین کردن آن با غذاهای لوکس تر نظیر پروتئین سوق داده خواهد شد. به همین علت مقایسه سهم گندم دامی و گندم خوراکی در کشورهای نظیر ایالات متحده آمریکا، بازار مشترک اروپا، استرالیا، اتحاد جماهیر شوروی و... که درآمد سرانه بالایی دارند این رابطه را بهتر نمایان می سازد. برابر جدول شماره ۶ بطور متوسط، مصرف سرانه پائین در کشورهای با درآمد کم و مصرف سرانه بالا در کشورهای با درآمد متوسط به چشم می خورد در حالی که مصرف بیشتر گندم دامی توأم با کاهش مصرف سرانه گندم خوراکی بیشتر در کشورهای با درآمد سرانه بالا مشهود می باشد. از طرفی سهم عمده ای از مصرف گندم، در کشورهای با درآمد پائین به گندم خوراکی اختصاص دارد اما در درآمدهای متوسط سهم گندم خوراکی کاهش و در درآمدهای بالا سهم گندم دامی افزایش قابل ملاحظه ای خواهند داشت. البته در این میان نیایستی نقش عوامل آب و هوایی، ذائقه و سلیقه های مختلف و همچنین برخی عوامل فرهنگی - اجتماعی را در ایجاد تفاوت های مصرفی گندم حتی در کشورهای که درآمد سرانه یکسانی دارند نادیده گرفت.

(۱) به عنوان مثال کنیا و پاکستان درآمد سرانه ای تقریبا " مشابه دارند اما به لحاظ تفاوت در ذائقه های غذایی، مصرف سرانه آنها حدود ۱۱۶ کیلوگرم تفاوت دارد زیرا غذای اصلی در کنیا ذرت ولی در پاکستان مصرف گندم در الگوی غذایی جایگاه اول را دارد.

رونق و رکود اقتصاد جهانی نیز به تبع بحث فوق یکی از عوامل موثر بر مصرف جهانی گندم می باشد ، همانگونه که توسعه سریع اقتصاد جهانی در نیمه دوم دهه ۱۹۷۰ در افزایش مصرف گندم تأثیر گذاشت . از عوامل دیگر می توان به قیمت های جهانی گندم و سایر غلات در بازارهای بین المللی اشاره نمود . اگرچه افزایش زیاده قیمت های جهانی در اوایل دهه ۱۹۷۰ در مصرف گندم خوراکی تأثیر کمتری گذاشت اما اثر آن در کاهش مصارف دامی بسیار مشهود بود . البته درکشار این عوامل بایستی از قدرت خرید و ظرفیتهای مالی کشورهای در حال توسعه واردکننده نیز یاد کرد و چه بسا که علی رغم پائین بودن قیمت ها به علت عدم توانائی مالی ، تحرک چندان در مصرف جهانی مشاهده نشده است . رویهم رفته همبستگی بین کاهش قیمت ها و افزایش واردات و مصرف در میان کشورهای خلی فقیر با شدت بیشتری نسبت به سایر کشورهای در حال توسعه مشاهده می شود . مسئله قابل توجه دیگر اینست که اگرچه میزان مصرف گندم متأثر از قیمت های داخلی است اما به لحاظ اعمال سوبسید در اکثر کشورهای واردکننده روی نان مصرفی ، قیمت های داخلی رابطه اندکی با قیمت های جهانی داشته اند و در خلی از موارد مصرف گندم در کشورهای مختلف خصوصاً " کشورهای جهان سوم منتزع از قیمت های جهانی عمل نموده است . اگرچه در مواردی دیده شده است که کاهش شدید سوبسید نیز (بدلیل اهمیت ویژه غذایی) نتوانسته است روی مصرف نان تأثیر قابل توجهی بگذارد (۱) اما طبیعی است که قیمت های بالاتر گندم استفاده های دامی از آن را محدودتر خواهد کرد و بالعکس تفاوت اندک قیمت های گندم با غلات دامی مصرف گندم را در مقاطعی افزایش (۱): افزایش قیمت های داخلی گندم در بازار مشترک اروپا در اوایل سال ۱۹۸۶ مصرف نان این کشورها را کاهش نداد .

داده است اما در بعضی از کشورها نظیر: اتحاد جماهیر شوروی، به علت محدودیتهای اقلیمی و تا حدودی قدرت خرید بیشتر نسبت به کشورهای در حال توسعه، تنها عاملی که مصرف گندم دامی این کشور را تحت تأثیر قرار می دهد میزان تولید گندم و سایر غلات دامی در داخل است و سایر عوامل نظیر: قیمت، درآمد، و دیگر پارامترها یا در آن دخیل نیستند و یا کمتر دخالت دارند. از طرفی در جهان غلات با وجود شرکت های عظیم چندملیتی که به غولهای غلات موسوم می باشند، عوامل سیاسی یکی از پارامترهای مهم تأثیرگذار بر تولید، مصرف و تجارت جهانی و به عنوان ابزار فشاری برای دستیابی کشورهای قدرتمند به مقاصد اقتصادی و... در کشورهای جهان سوم بشمار می روند بعنوان مثال نمونه ای از فعالیتهای سیاسی، دیپلماتیک و اقتصادی اکثر کشورهای ما در گذشته خصوصاً " ایالات متحده آمریکا به منظور تشویق صادرات و رواج مصرف غلات در کشورهای تحت سلطه قایل ذکر است.

پس از جنگ جهانی دوم ترویج و اشاعه این فرهنگ " اگرو میلیونها نفر آسایشی به جای خوردن برنج به خوردن نان گندم پیدا زند" (۱) در صدر برنامه های تعیین کنندگان استراتژی کشاورزی و اقتصادی آمریکا برای جذب مازاد غلات این کشور قرار گرفت و چه مصلحت بسیاری که در شرایط اقلیمی مساعد برای کشت گندم زندگی نمودند اما به خوردن نان گندم عادت داده شدند. در ژاپن ابتدایان گندم در الگوی مصرف ژاپنیها قرار گرفت و با تغییر شیوه تغذیه، بتدریج مصرف برنج در این کشور کاهش و مصرف گندم روبه افزایش نهاد تا حدی که این کشور هم اکنون چهارمین واردکننده عمده گندم در جهان می باشد. این (۱): دن مورگان - غولهای غلات، ترجمه امیرحسین جهاننگلو،

انتشارات نشر نو - تهران ۱۳۶۳.

ایده در کره جنوبی با رواج انواع بیسکویت آمریکائی و در چین با افتتاح کارخانجات طبخ نان به شیوه آمریکائی و با آرد آمریکائی تحقق یافت. و جالب اینکه کشور چین دومین و کره جنوبی پنجمین واردکننده عمده گندم در جهان می باشد. در تایوان تبلیغات (سیاسی) ژنرال "چیان کای شک" به مدافع از واردات و مصرف گندم این شعار را سرداد "خوردن گندم خدمتی است به وطن!" (۱)

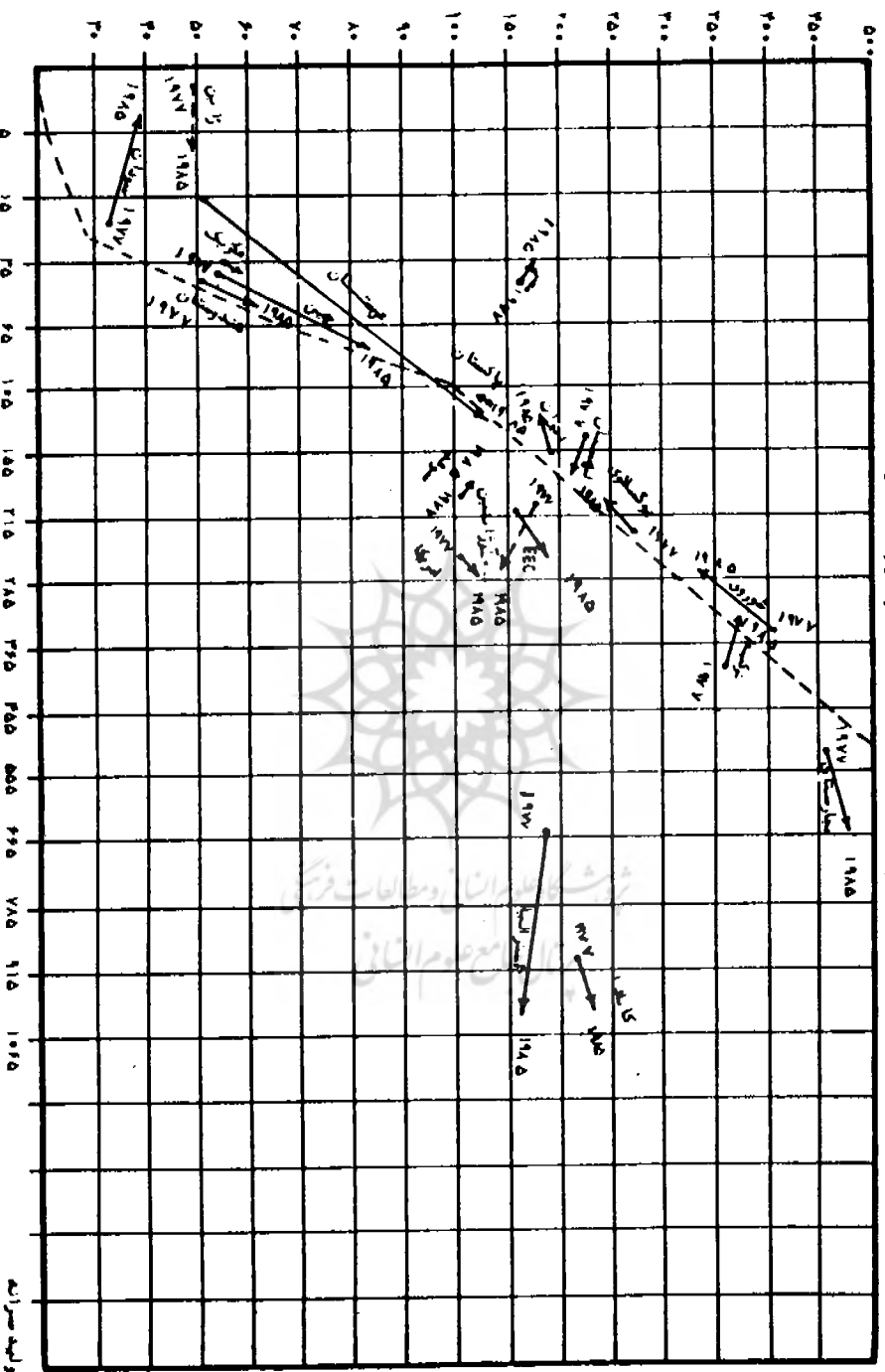
اهمیت مصرف گندم و سهم آن از تولید در کشورهای عمده مصرف کننده:

.....

از مقایسه مصرف و تولید سرانه کشورهای عمده تولیدکننده و مصرف کننده گندم در جهان دو گروه عمده قابل تشخیص اند: اول، گروه کشورهای که تولید سرانه آنها بیش از مصرف سرانه و یا سهم مصرف آنها از تولید داخلی کمتر از ۱۰۰ می باشد. طبیعتاً این گروه از کشورهای علاوه بر اینکه به خود کفایی رسیده اند بعضاً "از صادرات گندم در جهان نیز می باشند و بر حسب آنکه مصرف یا تولید سرانه رو به افزایش یا کاهش باشد دورنمای صادرات آنها قابل تبیین است. در میان این کشورها می توان به کشورهای کانادا، ایالات متحده، استرالیا، آرژانتین، مجارستان، سوئد و بازاری مشترک اروپا اشاره کرد. برابر نمودار شماره ۲ روند صادرات در تمام کشورهای یاد شده بجز سوئد روندی روبه گسترش دارد. دومین گروه، کشورهای هستند که تولید سرانه ای کمتر از مصرف سرانه دارند و سهم مصرف آنها از تولید داخلی بیشتر از ۱۰۰ می باشد. طبیعتاً به لحاظ اینکه این کشورها هنوز به مرحله خود کفایی نرسیده اند مقداری از نیازهای مصرفی آنها از طریق واردات تامین خواهد شد.

(۱): همان.

صورت سرانه اکسلرود

تولید سرانه (میلیون دلار)
 منبع: پایگاه داده درجه‌بندی شماره ۱ و ۲

دورنمای واردات گندم در این کشورها نیز برحسب روند افزایشی یا کاهش مصرف و یا تولید سرانه در نمودار مشخص شده است دورنمای واردات کشورهای مصر، ایران، سودان، اتحاد جماهیر شوروی، یوگسلاوی و تا حدودی پاکستان به علت کاهش بیشتر تولید سرانه نسبت به مصرف سرانه، روندی صعودی و دورنمای واردات کشورهای نظیر چین، مکزیک، هندوستان، لهستان و ژاپن چشم اندازی نزولی را در بلندمدت نشان می دهد. در سال ۱۹۸۵ عربستان با افزایش تولید سرانه به جرگه کشورهای صادرکننده و ترکیه با کاهش تولید سرانه تقریباً " به جرگه کشورهای واردکننده پیوسته است.

پیش بینی تولید و مصرف جهانی گندم تا سال ۲۰۰۰:

oo

بر اساس آخرین پیش بینی های بعمل آمده توسط شورای بین المللی گندم، طی سالهای ۱۹۸۵ تا ۲۰۰۰ تولید جهانی گندم با متوسط نرخ رشد سالیانه ۱/۴ درصد به ۶۳۷ میلیون تن خواهد رسید به این ترتیب که سهم کشورهای در حال توسعه در تولید جهانی از ۴۱/۴ درصد در سال ۱۹۸۵ به ۵۴/۶ درصد در سال ۲۰۰۰ افزایش و سهم کشورهای توسعه یافته صنعتی طی همین مدت از ۵۸/۶ درصد به ۴۵/۴ درصد کاهش خواهد یافت. همینطور پیش بینی می شود مصرف جهانی گندم طی همین مدت با متوسط نرخ رشد سالیانه ۱/۵ درصد به رقم ۶۳۷ میلیون تن برسد. طی این مدت سهم کشورهای در حال توسعه در مصرف جهانی از ۵۳ درصد به ۶۶ درصد افزایش و سهم کشورهای صنعتی از ۴۷ درصد به ۳۴ درصد کاهش خواهد یافت. نرخ رشد منفی

درصد :

واحد : میلیون تن

جدول شماره ۷ - پیش بینی تولید و مصرف جهانی گندم در سال ۲۰۰۰

سال ۲۰۰۰	متوسط رشد سالانه طی ۱۹۸۵-۲۰۰۰	متوسط رشد سالانه طی ۱۹۷۵-۸۵	۱۹۸۵*			
۶۳۷	+ ۱/۴	+ ۳	۵۱۹	تولید	جهان	
۶۳۷	+ ۱/۵	+ ۳/۵	۵۱۳	مصرف		
۳۴۸	+ ۳/۳	+ ۴/۸	۲۱۵	تولید	کشورهای در حال توسعه	
۴۲۲	+ ۳	+ ۵/۵	۲۷۲	مصرف		
۲۸۹	- ۰/۳	+ ۲	۳۰۴	تولید	کشورهای	
۲۱۶	- ۰/۸	+ ۱/۶	۲۴۱	مصرف	صنعتی	

* میانگین سه ساله ۱۹۸۶ - ۱۹۸۵ - ۱۹۸۴

منبع : International Wheat Council, Long-Term Outlook for Grain Import by Developing Countries, (London, July 1988).

تولید و مصرف برای کشورهای صنعتی حاکی از آن است که این کشورها در سال ۲۰۰۰ مقدار کمتری گندم نسبت به هم اکنون تولید و مصرف خواهند نمود در حالی که روند رشد تولید و مصرف در کشورهای در حال توسعه تا سال ۲۰۰۰ اگرچه آهسته تر از دوره ۸۵-۹۷۵ خواهد بود اما همچنان روندی صعودی را طی می کند در این میان کشورهای آفریقایی از بالاترین نرخ رشد (تولید و مصرف) و کشورهای آمریکای لاتین و خاورمیانه از کمترین نرخ رشد (تولید و مصرف) تا سال ۲۰۰۰ برخوردار خواهند بود. تا سال ۲۰۰۰ تولید کشورهای واقع در قاره آسیا با نرخ رشد ۳/۳ درصد مجموعاً " به ۲۹۵ میلیون تن می رسد که به ترتیب ۱۵۰ و ۷۶ میلیون تن از آن به کشورهای چین و هندوستان تعلق خواهد داشت در حالی که ارقام مصرف برای مناطقی اخیراً ذکر شده ترتیباً ۳۳۷، ۱۵۶ و ۷۶ میلیون تن خواهد بود بدیهی است ما به التفاوت ارقام تولید و مصرف فوق از محل واردات تامین خواهد شد. بر اساس نرخ رشد جمعیت و مصرف طی سالهای گذشته پیش بینی می شود مصرف گندم در ایران با نرخ رشد ۳/۵ درصد، در سال ۱۳۷۵ ه. ش به سیزده و در سال ۲۰۰۰ میلادی به پانزده میلیون تن برسد اما وزارت کشاورزی در برنامه دهساله خود کفایتی، تولید سال ۱۳۷۵ را ۱۱/۰۷ و مصرف این سال را ۱۰/۷ میلیون تن محاسبه نموده است.

برابر جدول شماره ۸ تولید گندم در ایران طی سالهای ۱۳۵۵ تا ۱۳۶۶ بطور متوسط با نرخ رشد سالیانه ای حدود ۲ درصد، ارزش میلیون به ۷/۵ میلیون تن افزایش یافته است. طی همین مدت مصرف گندم با نرخ رشد سالیانه حدود ۳/۷ درصد، از ۶/۷ میلیون به حدود ده میلیون تن افزایش نشان می دهد. طی این مدت مصرف سرانه گندم علی رغم افزایش آن در ابتدای دهه ۱۳۶۰، بسا ۶/۶ کیلوگرم کاهش از ۲۰۱ به ۱۹۴/۴ کیلوگرم تنزل یافته است.

جدول شماره ۸- تولید و واردات و مصرف گند م کشور طی سالهای ۶۶-۱۳۵۵
واحد: هزار تن

سال	تولید	واردات	موجودی بر انتهای سال	مصرف کل	مصرف سرانه
۱۳۵۵	۶۰۴۴	۵۳۲	۴۷۶	۶۷۵۵	۲۰۱
۱۳۵۶	۵۵۱۷	۱۳۷۰	۶۲۵	۶۷۳۸	۱۹۳
۱۳۵۷	۵۶۶۰	۱۱۳۹	۴۰۳	۷۰۲۱	۱۹۳/۳
۱۳۵۸	۵۹۴۶	۹۵۸	۲۷۰	۷۳۷	۱۸۶/۳
۱۳۵۹	۵۷۴۴	۱۷۴۷	۱۶۲	۷۵۹۹	۱۹۳/۵
۱۳۶۰	۶۶۱۰	۱۹۴۵	۶۳۳	۸۰۸۴	۱۹۸
۱۳۶۱	۶۶۶۰	۱۵۴۹	۱۹۶	۸۶۴۶	۲۰۳/۷
۱۳۶۲	۵۹۵۶	۳۰۳۱	۳۶۱	۸۸۲۲	۱۹۹/۸
۱۳۶۳	۶۲۰۷	۳۱۶۹	۱۰۳۲	۸۷۰۵	۱۸۹/۷
۱۳۶۴	۶۶۳۰	۲۱۳۷	۸۷۲	۸۹۲۷	۱۸۷
۱۳۶۵	۷۵۷۷	۱۸۳۱	۶۷۳	۹۶۰۷	۱۹۳
* ۱۳۶۶	۷۵۷۱	—	—	۱۰۰۶۱	۱۹۴/۴

مآخذ: موسسه مطالعات و پژوهشهای بازرگانی، ماهنامه بررسیهای بازرگانی شماره ۱۱ (فروردین ۱۳۶۷) و آمارهای خدشه از سازمان غله کشور

* : غیر قطعی